

बी.ए. /बी.एस्सी. /बी.कॉम. द्वितीय वर्ष : द्वितीय भाषा मराठी
सत्र:तिसरे

अभ्यासपत्रिका : तिसरी - भाषिक कौशल्ये आणि ललित वाङ्मय भाग - २ (U-MSL-303) / तासिका ५० : गुण ५०

उद्दिष्टे :

१. श्रवणाचे महत्त्व समजून घेणे.
२. श्रवणाचे फायदे समजून घेणे.
३. चांगल्या संवादाचे महत्त्व समजून घेणे.
४. परिणामकारक बोलणे कसे विकसित करता येईल ते समजून घेणे.
५. चरित्र-आत्मचरित्रात्मक लेखनाचे स्वरूप समजून घेणे.
६. स्मृतिचित्रामधील 'हौशी'चे व्यक्तिचित्र समजून घेणे.
७. ब्राह्मण-ब्राह्मणेत्तर वादाची कारणे समजून घेणे.
८. चंद्रकांत वानखडे यांच्या आत्मकथनाचे स्वरूप समजून घेणे.

निष्पत्ती :

१. श्रवणाचे महत्त्व समजते व लक्षपूर्वक श्रवण करणे विकसित होईल.
२. श्रवण प्रक्रिया विकसित झाल्याचे दिसून येईल.
३. चांगल्या संवादाची परिभाषा समजेल व चांगला संवाद साधण्यास मदत होईल.
४. प्रभावी बोलण्याचे फायदे समजणे व स्वतः त्याप्रमाणे प्रयत्न करता येईल.
५. चरित्र-आत्मचरित्र हे इतर साहित्यप्रकारापेक्षा वेगळे असल्याचे लक्षात येईल.
६. स्मृतिचित्रामधील 'हौशी'चे व्यक्तिचित्र समजून येईल.
७. ब्राह्मण-ब्राह्मणेत्तर वादाची पारंपरिक कारणे लक्षात येतील.
८. चंद्रकांत वानखडे यांचे आत्मकथन समजण्यास मदत होईल.

घटक क्र. १ - श्रवण कौशल्य

- श्रवणाचे फायदे
- श्रवणाचे प्रकार
- श्रवण प्रक्रियेतील अडथळे
- श्रवण कौशल्य सुधारण्याचे उपाय

घटक क्र. २ - संवाद-संभाषण कौशल्य

- संवाद कौशल्याची गरज
- भाषणाचे तीन भाग
- श्रोत्यांचे अवधान
- भाषणाचे टिपण तयार करणे

घटक क्र. ३ - आत्मचरित्रात्मक लेखन

- लक्ष्मीबाई टिळक - हौशी (निवडक वेचा)
- वि.द. घाटे - ब्राह्मण - ब्राह्मणेत्तर वाद (निवडक वेचा)
- चंद्रकांत वानखडे - आपुलाची वाद आपणाशी (निवडक वेचा)
- आशा अपराद - भोगिले जे दुःख त्याला (निवडक वेचा)

घटक क्र. ४ - वाङ्मयीन पत्रे

- लोकहितवादी - हिंदू लोकांचा आळशी स्वभाव
- साने गुरुजी - जसे शिक्षण तसे जीवन
- यशवंतराव चव्हाण - दोन पत्रं

- संदर्भ ग्रंथ : १) वाचन आणि लेखन कौशल्ये - डॉ. उषा खिरे आणि इतर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
२) श्रवण आणि संभाषण कौशल्ये - सौ. विद्या वाडदेकर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
३) अध्ययन कौशल्य - डॉ. रमेश वरखेडे आणि इतर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
४) अध्ययनासाठी संवाद कौशल्य - डॉ. चंद्रशेखर देशपांडे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
५) पूर्वतयारी शिक्षणक्रम - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
६) उपयोजित मराठी - डॉ. प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद.

उद्दिष्टे :

१. लेखन कौशल्याची गरज व महत्त्व समजून घेणे.
२. स्वयंअध्ययनासाठी लेखन कौशल्याची आवश्यकता समजून घेणे.
३. लेखन करताना येणा-या अडचणी समजून घेणे.
४. लेखनासाठी एकाग्रतेची आवश्यकता का असते, ते शोधणे.
५. गतिमान लेखनासाठी उपाय शोधणे.
६. संपन्न शब्दसंग्रहामुळे लेखन आशयसंपन्न कसे होते, हे समजून घेणे.
७. लेखनाची परिणामकारकता का आवश्यक आहे, ते समजून घेणे.
८. प्रसारमाध्यमातील संक्षिप्त संज्ञांचे स्वरूप लक्षात घेणे.
९. मराठीतील वैचारिक लेखनाची परंपरा व स्वरूप समजून घेणे.
१०. मराठीतील प्रवासवर्णनाचे स्वरूप समजून घेणे.

निष्पत्ती :

१. लेखनाचे महत्त्व पटेल. बिनचूक लेखन करण्यास मदत होईल.
२. स्वयं अध्ययनासाठी लेखन कौशल्य आत्मसात करता येईल.
३. लेखन करतांना येणा-या अडचणी समजून घेऊन त्या दूर करण्याचा प्रयत्न करता येईल.
४. लेखनासाठी एकाग्रतेची आवश्यकता का असते हे समजून घेऊन एकाग्रतेचे लेखन करता येईल.
५. बिनचूक व गतीमान लेखन होण्यास मदत होईल.
६. संपन्न शब्दसंग्रहाची समृद्धता, महत्ता का प्राप्त होते, हे जाणवेल.
७. लेखनाच्या परिणामकारकतेमुळे भाषाविकासास महत्त्व आल्याचे लक्षात येईल.
८. प्रसारमाध्यमातील संक्षिप्त संज्ञा व विस्तारित रूप समजण्यास मदत होईल.
९. मराठीतील वैचारिक साहित्याचे अध्ययन चांगल्याप्रकारे करता येईल.
१०. मराठीतील प्रवास वर्णनाचे वेगळेपण व त्याचा आकृतीबंध समजण्यास मदत होईल.

घटक क्र. १ - लेखनकौशल्य

- लेखनाचे महत्त्व
- लेखनातील अडचणी
- लेखनातील अडचणी दूर करण्याचे उपाय
- लेखनसिद्धीची महत्त्वाची अंगे

घटक क्र. २ - प्रसारमाध्यमातील व व्यवहारातील संज्ञाचे संक्षिप्त व विस्तारित रूप

- प्रसार माध्यमे
- प्रसारमाध्यम वापरातील संक्षिप्त संज्ञा
- विस्तारित संज्ञा

घटक क्र. ३ - वैचारिक लेख

- ताराबाई शिंदे - स्त्री-पुरुष तुलना (निवडक वेचा)
- महर्षी वि.रा. शिंदे - महाराष्ट्राच्या उत्कर्षाचा एकमेव मार्ग (निवडक वेचा)
- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - खोती उर्फ शेतकरी वर्गाची गुलामगिरी (वृत्तपत्रातील लेखन)

घटक क्र. ४ - प्रवासवर्णन

- रा.भि. जोशी - अंबा मनोहर नगरी (निवडक वेचा)
- अण्णा भाऊ साठे - मॉस्को ते लेनिनग्राड (निवडक वेचा)
- मीना प्रभू - इजिप्तायन (निवडक वेचा)

संदर्भ ग्रंथ : १) वाचन आणि लेखन कौशल्ये - डॉ. उषा खिरे आणि इतर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

- २) श्रवण आणि संभाषण कौशल्ये - सौ. विद्या वाडदेकर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ३) अध्ययन कौशल्य - डॉ. रमेश वरखेडे आणि इतर, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ४) अध्ययनासाठी संवाद कौशल्य - डॉ. चंद्रशेखर देशपांडे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ५) पूर्वतयारी शिक्षणक्रम - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ६) उपयोजित मराठी - डॉ. प्रकाश मेदककर, विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद.

बी.ए. द्वितीय वर्ष : ऐच्छिक भाषा मराठी
सत्र:तिसरे

अभ्यासपत्रिका : पाचवी - निवडक साहित्य प्रवाहांचा अभ्यास (U-MAR-310) / तासिका ५० : गुण ५०

उद्दिष्टे :

१. ग्रामीण साहित्य म्हणजे काय, विविध व्याख्यासह समजून घेणे.
२. ग्रामीण साहित्याची प्रेरणा, व्याप्ती, संकल्पना समजून घेणे.
३. आसाराम लोमटे यांच्या 'ओझं' या ग्रामीण कथेचे आशयविश्व समजून घेणे.
४. 'राखीव सावल्यांचा खेळ' कथेतील ग्रामीण राजकारणाचे वास्तव समजून घेणे.
५. दलित साहित्याची व्याख्या, स्वरूप समजून घेणे.
६. दलित साहित्यातील विद्रोह, वेदना समजून घेणे.
७. दलित कवीच्या वाटचालीचा परिचय करून घेणे.
८. प्रस्तापित कवीपेक्षा दलित कवितेचे वेगळेपण समजून घेणे.

निष्पत्ती :

१. ग्रामीण साहित्याच्या स्वरूपाचा परिचय होईल.
२. ग्रामीण साहित्याचा उगम व वाटचाल लक्षात येईल.
३. आसाराम लोमटे यांच्या 'ओझं' कथेतील मुरलीधरच्या भावावस्थेचा, ताण-तणावांचा, शेतीविषक जाणिवांचा परिचय होईल.
४. 'राखीव सावल्यांचा खेळ' कथेतील महिला आरक्षणातील राजकारण भाषिक संदर्भासह समजून येईल.
५. दलित साहित्याच्या प्रेरणा स्वरूप वैशिष्ट्यांचा परिचय होईल.
६. दलित साहित्यातील विद्रोह, वेदना आशय अभिव्यक्तीचा परिचय होईल.
७. दलित कवीच्या आधारे कवितांचे आशयविश्व, अभिव्यक्तीचे वेगळेपण जाणवेल.
८. प्रस्तापित कवीपेक्षा दलित कवितेचे वेगळेपण व वर्णव्यवस्था, जातव्यवस्थेचे संदर्भ सांगता येतील.

घटक क्र. १ – ग्रामीण साहित्य

- ग्रामीण साहित्य म्हणजे काय ?
- ग्रामीण साहित्याची संकल्पना
- ग्रामीण साहित्याचे स्वरूप

घटक क्र. २ – ग्रामीण साहित्य

- ग्रामीण कथा - आसाराम लोमटे यांची एक कथा
- किरण गुरव यांची एक कथा

घटक क्र. ३ – दलित साहित्य

- दलित साहित्य म्हणजे काय ?
- दलित साहित्याची संकल्पना
- दलित साहित्याचे स्वरूप

घटक क्र. ४ – दलित साहित्य

- दलित कविता - स्वरूप
- नामदेव ढसाळ ते लोकनाथ यशवंत

संदर्भ ग्रंथ :

१. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या – डॉ. आनंद यादव
२. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप व शोध – डॉ. नागनाथ कोतापल्ले
३. दलित वाङ्मय : प्रेरणा व प्रवृत्ती - शंकरराव खरात
४. ग्रामीण कथा:स्वरूप – डॉ. वासुदेव मुलाटे
५. साठोत्तरी वाङ्मयीन प्रवाह - संपा. शरणकुमार लिंबाळे
६. १९६० नंतरची सामाजिक स्थिती आणि साहित्यातले नवे प्रवाह - आनंद यादव
दलित कविता - संपादक केशव मेश्राम

सत्र:तिसरे

अभ्यासपत्रिका : सहावी — एका नाटकाचा अभ्यास (U-MAR-311) / तासिका ५० : गुण ५०

उद्दिष्टे :

१. नाटक या वाङ्मय प्रकाराचे स्वरूप समजून घेणे.
२. मराठी नाटकाचे स्थूल स्वरूप समजून घेणे.
३. 'काय डॅंजर वारा सुटलाय!' या नाटकाचे स्वरूप समजून घेणे.
४. 'काय डॅंजर वारा सुटलाय!' नाटकातील पात्रांचा परिचय करून घेणे.
५. महानगरातील घरांचा प्रश्न नाटकातून मांडण्याचे कौशल्य समजून घेणे.
६. नाटकातील 'दाभाडे' या मुख्य व्यक्तिरेखा चित्रित करणे.

निष्पत्ती :

१. नाटकाचा आकृती, बंध आशय अभिव्यक्तीचे वेगळेपण सांगता येईल.
२. मराठी नाटकाची परंपरा वाटचाल स्थूलपणे सांगता येईल.
३. 'काय डॅंजर वारा सुटलाय!' या नाटकाचा आशय, विषयमांडणी लक्षात येईल.
४. 'काय डॅंजर वारा सुटलाय!' नाटकातील मुख्य, गौण पात्रांचे विश्लेषण करता येईल.
५. महानगरातील घरांसाठी होणारा टोकाचा संघर्ष उत्तरोत्तर वाढत गेल्याचे नाटकातून दिसून येईल, भिषणता जाणवेल.
६. नाटकातील दाभाडेच्या रेखाटनातील टप्पे समजतील.

घटक क्र. १ - मराठी नाटक — काय डॅंजर वारा सुटलाय !

- नाटक म्हणजे काय ?
- मराठी नाट्यसृष्टी

घटक क्र. २ — नाटकाचे स्वरूप

- मराठी नाटकाचे स्वरूप
- मराठी नाटकाचा विकास

घटक क्र. ३ — काय डॅंजर वारा सुटलाय

- काय डॅंजर वारा सुटलाय!
- नाटकाचे स्वरूप
- जयंत पवारांची नाट्यकृती

घटक क्र. ४ — नाटकाची वैशिष्ट्ये

- नाटकाचा आशय, विषय
- नाटकाचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये
- नाटकाचा आकृतीबंध, भाषा

संदर्भ ग्रंथ :

१. नाटक : एक चिंतन - वसंत कानेटकर, नीलकंठ प्रकाशन
 २. मराठी नाट्यसृष्टी - गो. मा. कुलकर्णी
 ३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - ल. रा. पांगारकर
 ४. नाट्यसमीक्षा : काही दृष्टिकोन - संपा. वि. भा. देशपांडे
 ५. सामाजिक नाटक : स्वरूपविचार - डॉ. प्रकाश मेदकर
 ६. मराठीचा नाट्यसंसार - वि.स. खांडेकर
 ७. मराठी नाट्यकला आणि नाट्यवाङ्मय - श्री. ना. बनहट्टी
- भारतीय रंगभूमीची परंपरा - माया सरदेसाई - स्नेहवर्धन प्रकाशन. पुणे

उद्दिष्टे :

१. मराठी मुस्लिम साहित्याचा परिचय करून घेणे.
२. मराठी मुस्लिम साहित्याची संकल्पना समजून घेणे.
३. बक-याची बॉडी या कथेचे स्वरूप समजून घेणे.
४. बक-याची बॉडी कथेतील भारतीय मुस्लिमांचे दुःख समजून घेणे.
५. स्त्रीवाद आणि स्त्रीवादी साहित्याचा परिचय करून घेणे.
६. मराठीतील स्त्रीवादी साहित्याचा उगम व वाटचाल समजून घेणे.
७. गौरी देशपांडे यांच्या कथेचे स्वरूप समजून घेणे.
८. लता मनस्वीनी रवींद्र यांच्या कथेचे स्वरूप समजून घेणे.

निष्पत्ती :

१. मराठी मुस्लिम साहित्याचे स्वरूप, वाटचाल आणि वेगळेपण ठळकपणे सांगता येईल.
२. मराठी मुस्लिम साहित्यातील आशय विषयाचे वेगळेपण सांगता येईल.
३. बक-याची बॉडी या कथेचा आशय - विषय मांडणीचे वेगळेपण लक्षात येईल.
४. बक-याची बॉडी कथेतील हिंदु-मुस्लिम संघर्षाचा पूर्वग्रह आणि त्यातून उद्भवलेले भीषण वास्तव लक्षात येईल.
५. स्त्रीवाद व स्त्रीवादी साहित्याचे स्वरूप व संकल्पनाचा परिचय होईल.
६. मराठीतील स्त्रीवादी साहित्यातील ठळक टप्पे सांगता येतील.
७. गौरी देशपांडे यांच्या कथेचे स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून कथेचे मूल्यमापन करता येते.
८. लता मनस्वीनी रवींद्र यांच्या कथेचा आशय, अभिव्यक्तीचे वेगळेपण सांगता येईल.

घटक क्र. १ - स्त्रीवादी साहित्य

- स्त्रीवादी साहित्याची पार्श्वभूमी
- स्त्रीवादी साहित्याची संकल्पना

घटक क्र. २ — स्त्रीवादी साहित्याचे स्वरूप

- स्त्रीवादी कथा
- गौरी देशपांडे यांची कथा

घटक क्र. ३ — मुस्लिम साहित्य

- मुस्लिम साहित्याची पूर्वपीठिका
- मुस्लिम साहित्याची संकल्पना

घटक क्र. ४ — मुस्लिम साहित्याचे स्वरूप

- मुस्लिम साहित्यातील कथा
- समर खडस यांची कथा
- बक-याची बॉडी

संदर्भ ग्रंथ :

१. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन — डॉ. आश्विनी धोंगडे
२. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ - रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन. पुणे
३. प्रबोधनाच्या पाऊलखुणा — गं. बा. सरदार
४. समता — डॉ. रावसाहेब कसबे
५. आधुनिक महाराष्ट्र, खंड १,२ — य. दि. फडके

सत्र:चौथे

अभ्यासपत्रिका:आठवी -निवडक वाङ्मयीन संज्ञा व वाङ्मयीन नियतकालिकांचा अभ्यास(U-MAR-411) / तासिका ५०:गुण ५०
उद्दिष्टे :

१. वाङ्मयीन संज्ञेचे स्वरूप समजून घेणे.
२. वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश समजून घेणे.
३. साहित्य, समीक्षा, भाषा, संस्कृतीच्या वापरातील निवडक संज्ञा समजून घेणे.
४. वाङ्मयीन नियतकालिकाचे स्वरूप समजून घेणे.
५. नियतकालिकांचे वेगळेपण, विविधता समजून घेणे.
६. नियतकालिकांतील विषयमांडणी व वाङ्मयीन व्यवहार समजून घेणे.

निष्पत्ती :

१. वाङ्मयीन संज्ञेचा संदर्भ व आशय सांगता येईल, उपयोगिता समजेल.
२. वाङ्मयीन अर्थनिश्चितीसाठी संदर्भ शोधने व उपयोजन सांगता येईल.
३. वाङ्मयीन उपयोजन आणि अर्थ निश्चितीचे महत्त्व कळेल.
४. नियतकालिकाचे साहित्याला योगदान लक्षात येईल. या चळवळीचा परिचय होईल.
५. मराठीतील ठळक नियतकालिकांचा परिचय होईल.
६. नियतकालिकांतील विविधता, समावेशकता, वाङ्मयीन लेखणामागील प्रेरणात्मकता समजून येईल.

घटक क्र. १ - वाङ्मयीन संज्ञा

- वाङ्मय, निबंध, चरित्र
- शोकात्मिका, नाटक

घटक क्र. २ - वाङ्मयीन संज्ञा

- सुखात्मिका
- भाषाव्यवस्था

घटक क्र. ३ - वाङ्मयीन नियतकालिके (प्रतिष्ठान, अक्षरगाथा)

- प्रतिष्ठान नियतकालिकाचे स्वरूप
- अक्षरगाथा नियतकालिकाचे स्वरूप

घटक क्र. ४ - वाङ्मयीन नियतकालिके (विचारशलाका, भूमी)

- विचारशलाका नियतकालिकाचे स्वरूप
- भूमी नियतकालिकाचे स्वरूप

संदर्भ ग्रंथ :

१. दलितांची नियतकालिके - हरिश्चंद्र निर्मळे
२. वाङ्मयीन संज्ञा - संकल्पनाकोश - संपा. प्रभा गणोरकर आणि इतर
३. भारतीय साहित्यशास्त्र - ग. त्र्यं. देशपांडे पॉप्युलर प्रकाशन. मुंबई
४. साहित्य : निर्मिती व समीक्षा - दि. के. बेडेकर
५. प्रतिष्ठानची सूची - संपादक डॉ. संगीता मोरे

मराठी वाङ्मयातील नियतकालिकांचे साहित्य प्रवाहांना योगदान - संपादक डॉ. तुषार चांदवडकर